

HOGYAN BÁNUNK A FÖLD ÁSVÁNYKINCSEIVEL?

Fogyasztásunk árnyoldalait feltáró tények és tanúbeszámolók KONGÓBÓL és PERUBÓL

A Jane Goodall Intézet és a Védegyelet Egyesület kiállítása

HOGYAN BÁNUNK A FÖLD ÁSVÁNYKINCSEIVEL?

Gondolatébresztő adatok, tények, beszámoló, következtetések, cselekvési lehetőségek

KEDVES LÁTOGATÓ!

Az alábbi tablókon bemutatjuk az európai, fogyasztásközpontú életstílus hatását az exportáló országok lakosaira és környezetére, ahonnan „nyersanyagaink” érkeznek.

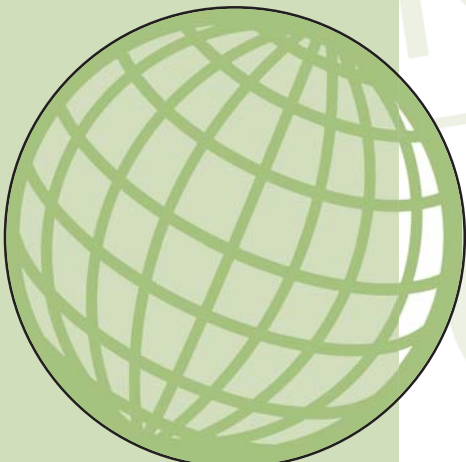
Két fontos nyersanyagra koncentráltunk a kommunikációs és energiagáztagokban - az aranyra és a koltánra.

Megmutatjuk, hogy ezen anyagok kitermelése milyen hatással van Kongóra és Perura.

Először ismert áruméregmodelleket mutatunk fel, majd az exportáló országok felé fordulunk. Végül - levonva a megfelelő következtetéseket - próbálunk segíteni abban, mit tehetesz Te.

A bányákban dolgozók emberi jogaiért, az őket megillető méltányos munkabérről, biztonságos munkakörülményekért, az élővilág életterének megőrzéséért, a kizsákmányoló gyermekmunka megszüntetéséért, a háborús zónák felszámolásáért.

Köszönjük figyelmét!

Az ATM / Credit Alliance Luxembourg, a CEPF - Friends of the Earth (Frankfurt), a Greenpeace Luxembourg, FÉDEPAZ / Fém, a Fém és Értékesítő és a Nemzeti Értékesítő és Forgalmazó Egyesület közösen készítette el a kiállítást. A kiállítás célja a fogyasztói tudatosság növelése és a környezetvédelem előmozdítása. A kiállítás a Nemzeti Értékesítő és Forgalmazó Egyesület és a Védegyelet közösen szervezte. A kiállítás a Nemzeti Értékesítő és Forgalmazó Egyesület és a Védegyelet közösen szervezte.

A PUTTONYRÓL, ÉS A LÁBNYOMRÓL

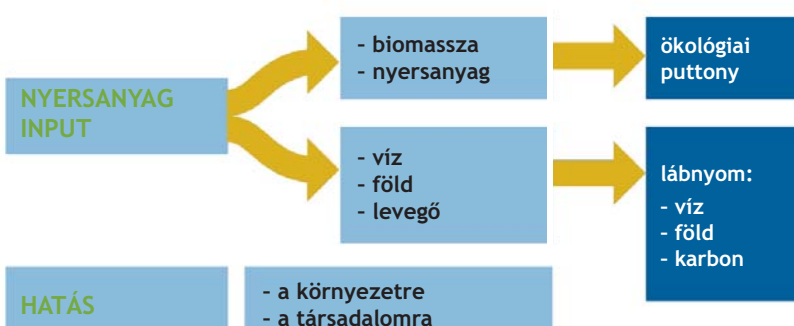
II. RÉSZ

KÖZVETETT FORRÁSOK

Az anyagok ára nem csupán az adott országban termelt és importált nyersanyagokat jelenti, hanem a használt közvetett forrásokat is:

- olyan alapanyagokat, mint a bányák szennyezését, amelyet nem használnak fel, és a bányászati területen hagynak,
- biomasszát, amelyet a bánya építéséhez használtak (ilyenek például a bányának helyt adó kivágott erdők, és a faanyag, amelyet az alagutak és épületek építéséhez, valamint a bányászok részére tüzelőnek használtak fel).

Az anyag-input (vagy költség) tekintetében figyelembe kell vennünk azt a vizet is, amit az érc meddőből való kimosására használnak a dúsításkor a bánya egész területén, amely most már nem érhető el a növények és a használatok számára; illetve a bánya működtetéséhez, valamint a motorok és generátorok által termelt érc szállításhoz szükséges energiahordozókat és azok kipufogógázait, amelyek széndioxidral szennyezik a levegőt. „Az arany kitermeléséhez az anyag 550 ezerszeresét használjuk el a természetből.” Az információs és kommunikációs technológiai ágazatban akár 600 kilogramm természetes anyagot is elhasználnak egyetlen kilogramm termék előállítására.

Forrás: Schmidt-Bleek, 2014, újabb módosítással.

ÖKOLÓGIAI LÁBNYOM

Ezek közeli rokona az ökológiai lábnyom, ami olyan összetett mérleg egy személy, vagy egy ország fogyasztásáról, amely megméri a biológiailag termékeny föld- és vízterületet, ami az adott személy vagy ország fogyasztásának fedezéséhez szükséges, és azt a területet, amely a termelt hulladékok el tudja nyelni. A fogyasztást a „termelés + import - export” egyenlettel számítják ki. Sajnos ez a képlet nem számol többek között a közvetett anyagáramlással az import révén, és azok hatásával, amelyek bennünket különösen érdekelnék. Az ország esetében ezután az indikátort összehasonlítják a biokapacitással, azaz az ország saját földész vízterületével. A használt mértékegység a „globális hektár”. Az eredmény megmutatja, hogy az adott országban élők milyen mértékben lépik túl az országukban rendelkezésre álló biológiai kapacitást, azaz a saját nem fenntartható „túllövésüket”, vagy túlfogyasztásukat. A világ egésze névze az ökológiai lábnyom bolygónk kizsákmányolásának igen látványos bizonyítéka. Az alábbi példákban bemutatjuk, hogy az importunk milyen hatást gyakorol az exportáló ország lakosaira és környezetére. Ez hasznos kiegészítője az ökológiai lábnyom absztrakt értékének.

A PUTTONYRÓL, ÉS A LÁBNYOMRÓL

I. RÉSZ

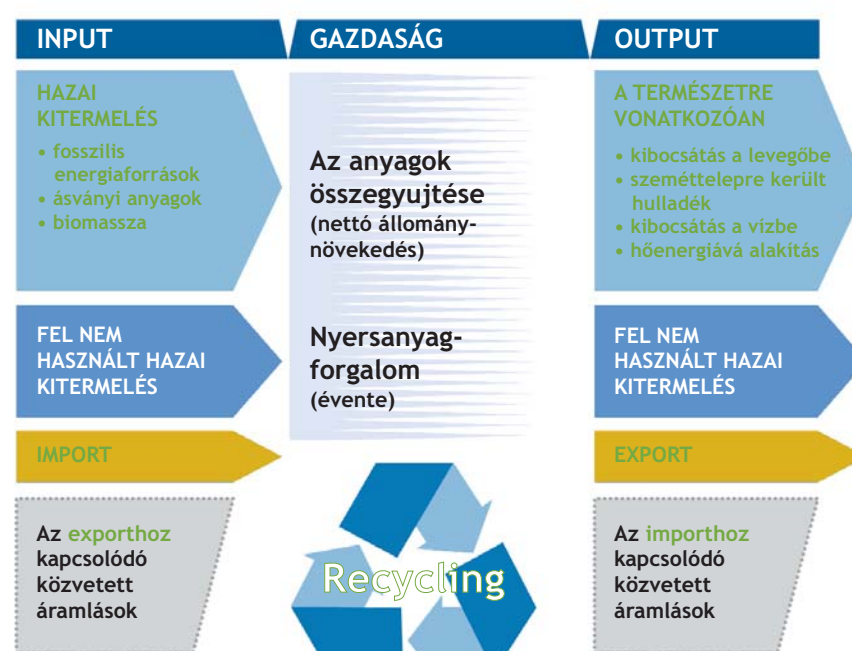
Tudjuk, hogy fogyasztásunk mai szintje nem fenntartható, illetve nem vihető át a világ többi részére. Egyzeren túl sokat fogyasztunk a világ erőforrásaiból, és a környezetünket is szennyezzük.

Például 2008-ban az európaiak több mint 40 kg anyagot használtak naponta fejenként, míg egy ázsiai csak 24 kilogrammot, és egy afrikai kevesebb mint 15 kilogrammot (Schmidt-Bleek, Grüne Lügen, 2014).

Az egy-egy országra vonatkozó, a termékek és szolgáltatások előállításához felhasznált természeti erőforrásokkal kapcsolatos megállapításokhoz ki kell számítani a nyersanyag-import és a hazai termélexport közötti különbséget.

A folyamatmodellezés (flow model) segítségünkre lehet az úgynevezett anyagmérlegben használatos adatfolyam rendszerezésében.

A TELJES GAZDASÁGRA KITERJEDŐ ANYAGMÉRLEG-MODELL (Kivéve a levegő és víz be- illetve kiáramlását)

Forrás: Az Európai Parlament Bizottságának kommunikációja: Az árucikkek és nyersanyagok által támasztott követelmények. Brüsszel, COM(2011) 25 Final, 5. oldal

SZENNYEZÉS

Ezen a kiállításon közelebbről is megvizsgáljuk „az importhoz kapcsolódó indirekt anyagáramlást”, és annak hatását az exportáló országokra (a diagramon látható, alul, a bal oldalon, szürke színnel).

Ebbe beletartozik az exportáló országban az összes megmunkált anyag, ami az általunk importált nyersanyag kinyeréséhez szükséges, például a bányák teljes szennyezése.

TELJES ANYAGKÖLTSÉG

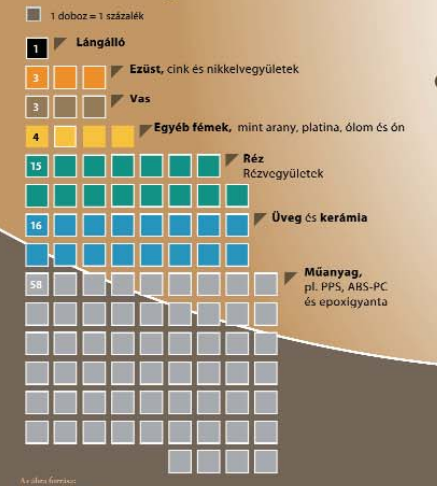
Ez a teljes hazai és külföldi anyagköltség vagy anyag-input a következő panelen látható diagram szerint csoportosítható. A teljes körű hatás kiszámítása érdekében a részben nem anyagi jellegű következményeket is számításba kell vennünk, különösen az exportáló országban. Ide tartoznak például a mérgezett folyók vagy a zavarások.

MOBIL-TELEFONODBAN TALÁLHATÓ IGEN ÉRTEKES ANYAGOK

Bombauzlet

A németek minden évben 35 millió új telefont vesznek. Mi történik a régiakkal? A legtöbb még most is, főlegáltalán, a kommunális hulladékokban végzi. A mobiltelefonokban rengeteg olyan értékes anyag van, ami újrahasznosítható.

Mi található egy mobiltelefonban?

Minden mobiltelefonban mintegy 60 féle nyersanyag található, kis, illetve nagyon kis mennyiségben olyan értékes fémek, mint az ezüst, a réz, a kobalt vagy a palládium. Azonban a legnagyobb érték a mobiltelefonokban a bennük található **tantál** és **arany**.

TANTÁL

Ezer mobiltelefonban körülbelül 900 euró értékű tantál található. A tantál igen keresett, mivel ellenálló a sav-korrózióval, és csupán igen magas hőmérsékleten olvad. Stratégiai fontosságú ásvány, világszerte használatos a főképp elektronikai eszközökben, például mobiltelefonokban, számítógépekben és játékkonzolokban található kondenzátorokban, de a tantál gyakran használatos a repülőgépiparban, a fegyvergyártásban és az orvosi műszergyártásban használt ötvözetekhez is. A tantált koltánból, a kolombitól és a tantálból álló úgynevezett „szürke aranyból” és a tantálból álló úgynevezett „szürke aranyból” egy kékekfelette, vagy vörösbarna anyagokból vonják ki.

ARANY

Ezer mobiltelefonban körülbelül 750 euró értékű arany található. A nemesfém igen jó vezető. Ráadásul nem korrodál levegőn, ami nagyon fontos a billentyűzetek, akkumulátorok és a telefonok kapcsolóelemeinek szétválasztásában. Egy mobiltelefon mintegy 24 milligramm aranyat tartalmaz; 1000 tonna mobiltelefon-hulladékban körülbelül 350 kg arany található, amelynek értéke körülbelül hetmillió euró. Az aranyat széles körben használják elektronika más területein illetve azon túl is, például órák, ékszerek, fizetőszőkeket és értékmegőrző befektetéseket, az optikában, valamint a gyógyszerészetben.

Mit tegyünk a régi telefonunkkal?

A mobiltelefon több a szemétként. Azonban létezik ingyenes átváltoztatás a telefonunk.

Egyéb lehetőségek:

- 1. A kommunális szemétként a gyűjtőponton új mobiltelefonnal. Például a NABU 350 gyűjtőponton (Lemmerl Nemzetországban).
- 2. Szemétként eldobni, elhagyni a régi mobilot. Az eldobás a csúszka károsító.
- 3. Hatalmas általánosan a használt mobiltelefonok, amelyek általában a szennyezés, gyakran a természet.

1000 telefon nyersanyagértéke

A telefonban található fémek körülbelül minimum két euróba kerülnek, legalábbis átlagosan. Bár drága fémeket tartalmaznak, például tantálmot egy telefon egy gramm fémeket tartalmaz, ezek a fémek nem nyertek ki gazdaságos módon.

Mi történik a régi mobiltelefonokkal?

A telefonban található fémek körülbelül minimum két euróba kerülnek, legalábbis átlagosan. Bár drága fémeket tartalmaznak, például tantálmot egy telefon egy gramm fémeket tartalmaz, ezek a fémek nem nyertek ki gazdaságos módon.

Újrahasznosítás

A telefonok elektronikai hulladékok, újra kellene hasznosítani azokat a bennük található fémek miatt. Mivel az anyagok csak alacsony koncentrációban találhatók meg a hulladékokban, komplex eljárások szükségesek a kivételhez. Európában csupán néhány vállalat képes ezen értékes fémek kinyerésére a kibontott mobiltelefonokból.

Minden mobiltelefonban mintegy 60 féle nyersanyag található, kis, illetve nagyon kis mennyiségben olyan értékes fémek, mint az ezüst, a réz, a kobalt vagy a palládium. Azonban a legnagyobb érték a mobiltelefonokban a bennük található tantál és arany.

5 milliárd mobiltelefon-használó 2017-ben

A mobiltelefon-használat gyorsan növekedett az elmúlt években. A világban 2017-ben meg fogja haladni az 5 milliárd főt. Ez a fogyasztás (valamint a többi elektronikai termék) is meghatározza a koltán iránti világszerte keresletet. Több kutatás szerint becslése szerint 2020-ra a kereslet évi 1000 tonnával nő majd.

ROBBANÁSSZERŰ NOVEKEDÉS A MOBILTELEFONOK PIACÁN VILÁGSZERTÉ

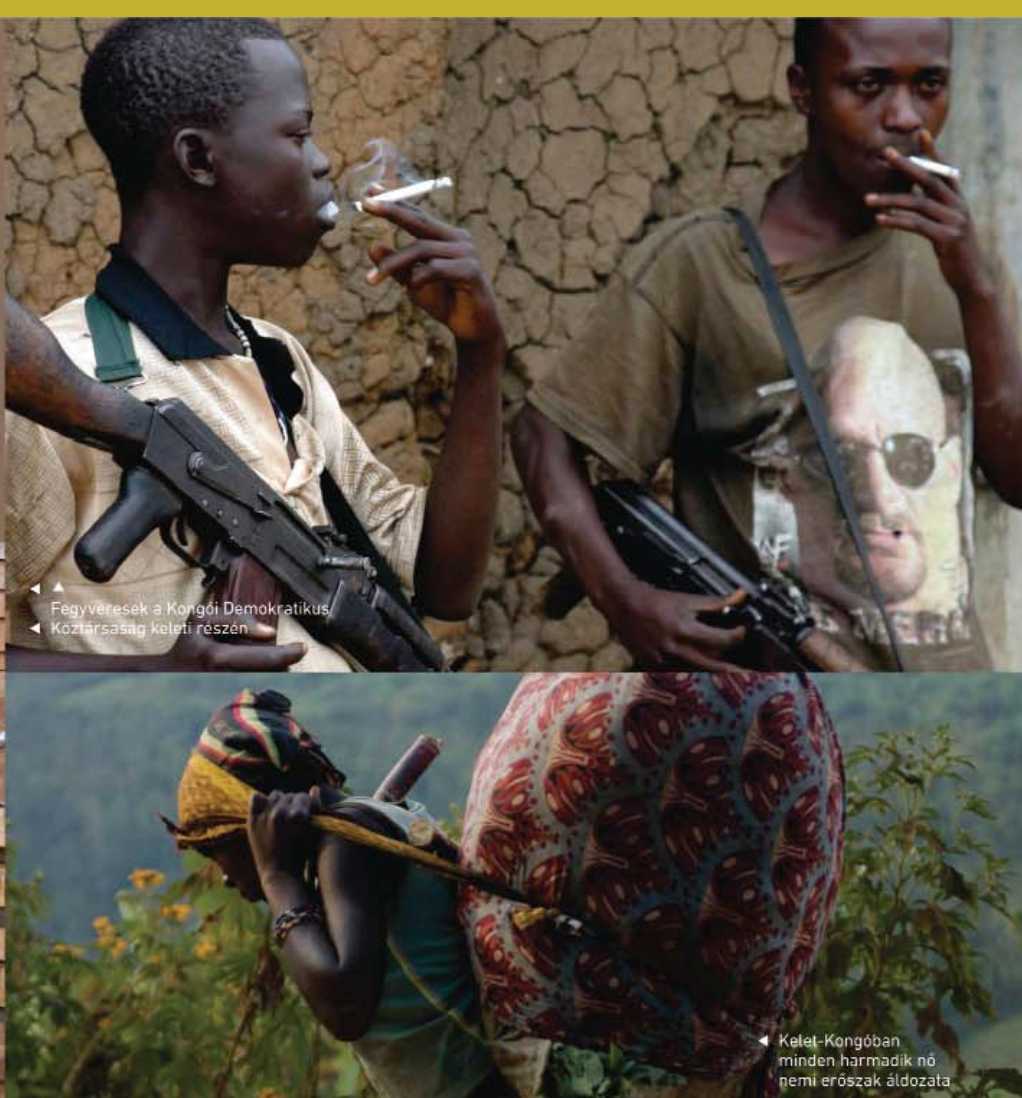
2013-ban Európában 672 millióan rendelkeztek mobiltelefonnal, a mobiltelefon-használók száma világszerte 2017-re meg fogja haladni az 5 milliárd főt. Ez a fogyasztás (valamint a többi elektronikai termék) is meghatározza a koltán iránti világszerte keresletet. Több kutatás szerint becslése szerint 2020-ra a kereslet évi 1000 tonnával nő majd.

HOGYAN BÁNUNK A FÖLD ÁSVÁNYKINCSEIVEL?

Fogyasztásunk árnyoldalait feltáró tények és tanúbeszámolók KONGÓBÓL

KONGÓ I. A KOLTÁNHOZ VÉR TAPAD: BÁNYÁSZATÁT TERROR KÍSÉRI

Fegyveresek a Kongói Demokratikus Köztársaság keleti részén

Kelet-Kongóban minden harmadik nő gyermeket áldoztat

A legnagyobb koltánlelőhelyek Ausztráliában, Braziliában, Kanadában és a Kongói Demokratikus Köztársaságban található, ahol a legnagyobb készletek vannak. Kongói piaci részesedését nem lehet pontosan meghatározni, mivel a bányászat nagyrészt kézi erővel történik, kis volumenben, gyakran illegálisan, és szörnyű körülmények között. Így a koltán, de az ón, az arany és a volfrám is, amelyeket Kongó keleti részén bányásznak, „háborús ásványoknak” vagy „véres ásványoknak” számítanak. Ez azt jelenti, hogy a koltánbányákat és a kereskedelmet a milícia irányítja, amely évek óta terrorizálja Kelet-Kongó lakosságát. A fegyveres csoportok Ruandából és Ugandából érkeznek, vagy olyan lázadók, akik dezertáltak a reguláris kongói hadseregből, és a szomszédos országok, vagy olyan felfegyverzett

csoportok támogatják őket, mint a Mai-Mai és az Interahamwe. A harc körülbelül egy tucat ilyen fegyveres csoport között folyik a bányászati területek uralmáért, és a véres ásványokból származó profitért. 1996 óta a kelet-kongói konfliktus emberéletek ezreit követelte, és több millió embert tett földönfutóvá.

Az emberek, akik a felfegyverzett csoportok által uralt területeken élnek, folyamatos bizonytalanságban vannak, törvények nélküli zónákban, amelyeket ezek a csoportok kegyetlenül feldúlhatnak. Védelmi pénzeket zsarolnak ki a helyi lakoságtól, és bizonyítottan súlyosan megszegik az emberi jogokat.

Az erőszak és a bűnözés nemcsak a bányák környékén, de az utakon is jellemző. A felfegyverzett férfiak megtámadják az asszonyokat és gyermekeket az általuk uralt területeken, a bányák környékén pedig virágzik a prostitúció és a szexuális kizsákmányolás.

KONGÓ II. MUNKA KÖRÜLMÉNYEK A BÁNYÁKBAN

KÉNYSZERMUNKA

A különböző felfegyverzett csoportok és a reguláris kongói hadsereg katonái uralják a kisebb bányák nagy részét az általuk ellenőrzött területeken, ezek az úgynevezett „bányák a konfliktuszónákban”. A munkások az ásványokat nagyon egyszerű eszközök (vödör, kalapács és véső) segítségével bányászzák, vagy akár kézzel is a felszínen vagy az alagutakban, ahol előmunkások, vagy katonák őrzik őket. A munkabiztonság nyomorúságos: a lejtők csúszósak, és gyakran fordul elő a tárnákban és az alagutakban sárcsuszamlás. Ezek gyakran követelik emberek tucatjainak életét, és hatalmas traumát okoznak azoknak, akik közvetlen közelről nézik végig munkatársaik halálát. A bányászok olyan betegségekkel szembesülnek, amelyek jobb egészségügyi és biztonsági intézkedések révén elkerülhetők lennének. Ezek a szemirritációtól a légzési nehézségeken

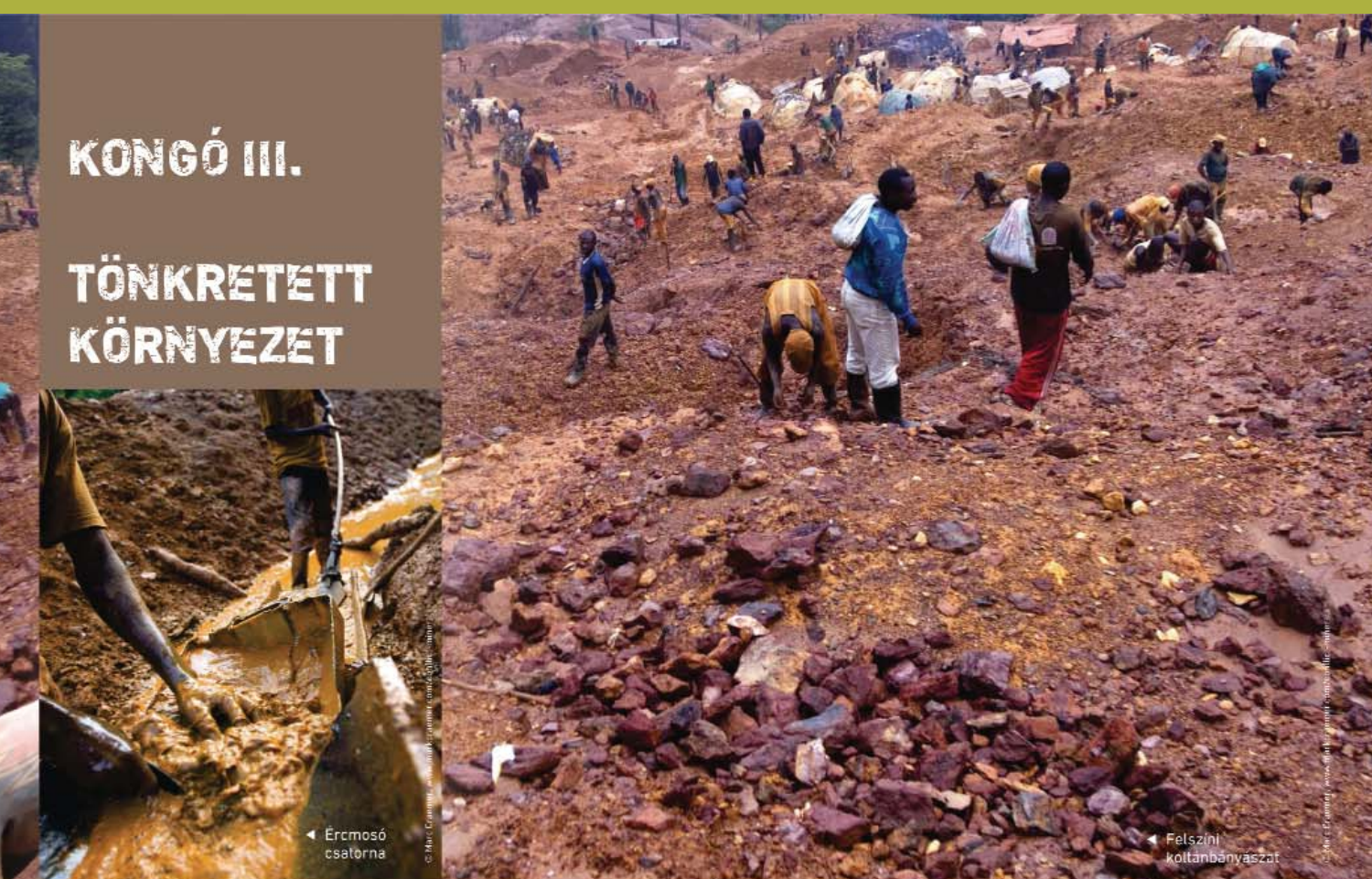
keresztül a daganatos megbetegedésekig terjednek, mivel a koltán enyhén radioaktív. A kemény munka és a balesetveszély ellenére a bányászok bére kevesebb mint két dollár naponta. A Justice Plus nevű civil szervezet rabszolgamunka eseteit tárta fel, amikor például a Kongói hadsereg (FARDC) fegyveresei a Walendu Bindi etnikai csoportból fiatalokat kényszerítettek arra, hogy aranyat bányásszanak nekik.

GYERMEKMUNKA

Bár a Kongói Munka Törvénykönyve kiköti, hogy 18 év alatt tilos dolgozni, a bányákban gyerekek és kamaszok dolgoznak, van, aki alig töltötte be a hetedik évét. A felfegyverzett csoportok gyerekeket visznek a bányákba dolgozni, mert ők könnyebben beférnek a szűk tárnákba. Bányák százaiban a gyermekek a koltánt pusztá kézzel fejtik ki.

KONGÓ III. TÖNKRETETT KÖRNYEZET

Ércmosó csatló

Felújított koltánbányák

Kelet-Kongó törvényen kívüli területein a lenyűgözően változatos növényi és állatvilág által alkotott ökoszisztéma az emberiség örökségének része.

A szakirodalom számos esetben számolt be a nyersanyagok kitemelésének hatásáról a környezetre (lásd a keresést). Az Oxfam 2008 márciusi jelentése az alábbi hatásokat említi:

Elhagyott, nem biztosított bányák: a koltán kaotikus bányászatának szentelt területek elvesznek a mezőgazdaság és az állattenyésztés számára: a hegyek és völgyek kráterre változnak.

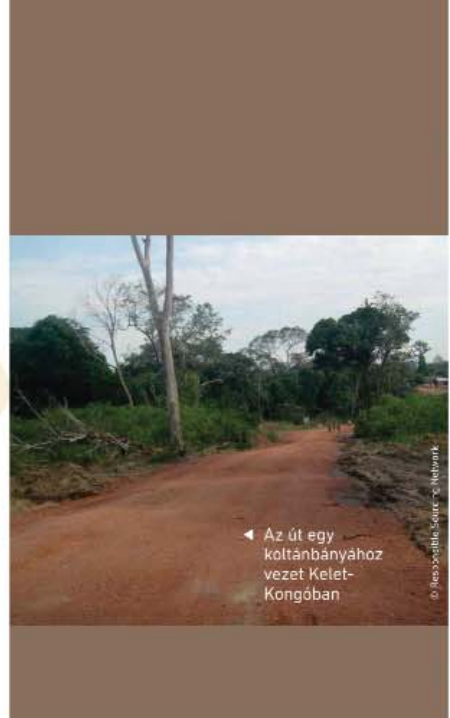
Erdőirtás: a koltán kitermeléséhez hatalmas erdőket vágtak tarta, hogy bányákat alakítsanak ki, vagy a bányászoknak tüzelőt biztosítsanak.

Az állatvilág elpusztítása: 2000 és 2001 között mintegy 3700 elefántot, a 8000 gorillából majdnem mindegyiket, illetve a vadvilág nagy részét

lemészárolták, hogy élelemként szolgáljanak a bányászok és családjaik számára, akik nagy számban költöztek a nemzeti parkokba, hogy ott koltánt termeljenek ki.

Vízszennyezés: a nem kívánt anyagok eltávolításához az ércet víz alá merítik, és egy csatornába viszik keresztül, amely fából, vagy horganyzott vasból készül, hogy megállítsák, tartalmazza a koltánt. Ettől a felszíni és a talajvíz nagy mértékben szennyeződik.

A Kongói Medencét takaró vegetáció nagy méretű pumpaként szolgál a párolgtatás révén, amely Közép- és Nyugat-Afrika légköri cirkulációjában egészen a Szahel-övezetig ér. Az Amazonas-medencéhez hasonlóan a vegetációt erő növekvő pusztítás meggyengíti a víz cirkulációját: az esőerdő kevesebb vizet képes raktározni és párologtatni, így kevesebb lesz az eső, és nő az erózió. A terület széndioxid-megkötő képessége csökken.

Az út egy koltánbányához vezet Kelet-Kongóban

KONGÓ IV. A KOLTÁN ÚTJÁT VÉR SZEGÉLYEZI

A koltán és a tartaltit olyan ásványi anyagok, amelyek a világon sokfelé megtalálhatók. Mindazonáltal a Kongói Demokratikus Köztársaságban az illegális koltánkitermelés csupán súlyosbítja a régióban meglévő problémákat és konfliktusokat. Koltánt találtak már a világ több részén, például Kolumbiában, Venezuelában, Braziliában, Argentínában, Finnországban, az Egyesült Államokban, Ausztráliában, Kanadában, Mozambikban, Etiópiában és Kínában. A koltán felvásárlói arra ösztönzik, hogy etikai okokból ne vásároljanak koltánt a Kongói Demokratikus Köztársaságból.

Forrás: <http://www.karb.org/tartaltit.html>

AFRIKA KOLTÁNKERESKEDELME

JELMAGYARÁZAT

- Koltán-tartaltit bányászati területek
- Konfliktusterületek
- Nagyobb város
- Város

A koltán nagyrészt Kelet-Kongó Kivu területén bányászzák. A konfliktusoktól sújtott területek nagyrészt a nagyobb koltánbányák területeire esnek. A drcushahold.com adatai szerinti a piros pontok jelölik azokat a helyeket, ahol konfliktus alakult ki.

a bányászati területeket pedig kékkel jelölik. A koltánt innen szállítják a kenyei és tanzániai kikötőkön keresztül Kelet-Ázsiába főmódszár, mielőtt bekerülne az elektronikus eszközökbe, amelyeket a világ minden részébe exportálnak.

Forrás: http://blog.africapics.com/2009/12/08/conspicuous-correlations-congo-and-crisis-reports_nemleg_módosított_grafika

A KONFLIKTUSOK KÖZGAZDASÁGTANA ÉS AZ ILLEGÁLIS EXPORT

A „szürke arany” avagy a koltán bányászata és kereskedelme még az arannyal is kifizetődőbb.

A véres ásványokkal való kereskedelem bevételi forrást jelent Kongó és a szomszédos országok felfegyverzett csoportjainak, amelyek viszont finanszírozzák a konfliktust, és új nyereséget generálnak. A 2001-es ENSZ-jelentés szerint a koltánt az ugandai, ruandai, burundi és kongói hadseregek csempészik ki az országból. A jelentés úgy becsüli, hogy a csoportok által termelt, a bányából származó profit eléri a havi 20 millió dollárt. A ruandai hadsereg a feltételezések szerint az üzletlen 1998 és 2000 között 250 millió dollárt keresett. Ruanda a világraexportálható koltán 13 százalékát exportálja, pedig az ország minimális koltánkészlettel rendelkezik.

A VÉRES KOLTÁN EREDETÉNEK ELREJTÉSE

A fegyveres csoportokat senki nem vonja felelősségre az alapvető emberi jogok megsértéséért, sem a régióbeli politikusok, sem pedig a multinacionális vállalatok, amelyek az ásványi anyagokat Kongóból szerzik be a termékekhez. Mindazonáltal az ENSZ Kongói Demokratikus Köztársaság-szakértőinek egy csoportja képes volt bizonyítani a kapcsolatot a fegyveres csoportok, a véres ásványok kitermelése és exportja és a végtérmekek között.

Nincs olyan jogi eszköz, amelynek segítségével az alapanyagok vissza-követethetők az ellátási láncban.

A vállalatok, amelyek Kongó konfliktusoktól sújtott területeiről importálnak nyersanyagokat, és eladják azokat a világgiacon, képesek elrejtetni azok eredetét, és azt állítani, hogy a termékeiknek nincs kapcsolatuk a kongói konfliktussal. A nyomkövethetőség hiánya miatt ezek a vállalatok nem perelhetők. Egy 2002 októberi jelentésben az ENSZ szakértői csoportja 85, főképp európai vállalatot sorolt fel, amelyek állítólag megszegték az OECD alapelveket a multinacionális vállalatok tevékenységére vonatkozóan a konfliktusok által sújtott területeken (a termékekhez szükséges koltán miatt), például olyan nagy elektronikai vállalatokat, mint az Alcatel, az Apple, a Bayer, az Ericsson, az LG, a Nokia, a Samsung, a Sony és mások.

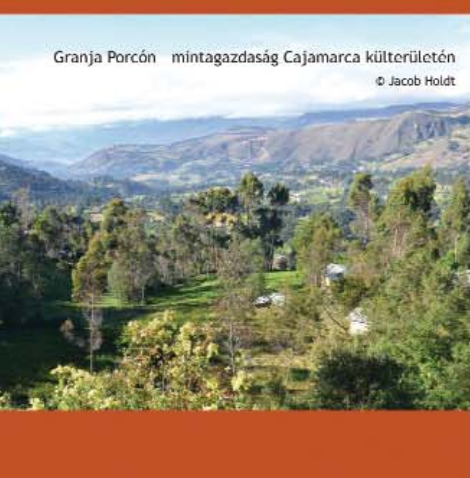

HOGYAN BÁNUNK A FÖLD ÁSVÁNYKINCSEIVEL?

Fogyasztásunk árnyoldalait feltáró tények és tanúbeszámolók PERUBÓL

PERU I.

A YANACOCCHA ÉS A CONGA Bányászati Projektek

MINERA YANACOCCHA

Észak-Peruban, magasan az Andokban, csupán néhány kilométerre a régió fővárosától, Cajamarcától, a Minera Yanacocha (a Newmont Mining Corporation leányvállalata) a legnagyobb aranytermelő Latin-Amerikában, és a második a világon. Három aktív, nyitott tárnával és a cianos technológia használatával a termelés meghaladja a 26 millió unciát¹ a bánya 1993-as megnyitása óta. A Yanacocha bánya felszíne nagyobb, mint a szomszédos Cajamarca városa a maga 210 ezer lakosával.

MINAS CONGA

A Minas Conga, a Yanacocha kiterjesztése olyan nagyszabású arany-réz-bányászati projekt, amelynek célja körülbelül 1085 millió tonna ásvány és hulladékállományt két nyitott tárnából, körülbelül 19 év alatt². A Yanacocha bánya négy folyó medencéjének forrásánál fekszik, amely a Cajamarca vízfogyasztásáért felelős El Milagro vízkezelőművet látja el. A Conga a régió több folyójának forrásvideke is.

HÚSZ ÉV TAPASZTALAT A NAGY VOLUMENŰ Bányászásban

Mivel 20 éve élnek nagy volumenű bányák mellett, a helyi bennszülött közösségek ellenzik a Conga projektet, mert az szennyezéssel veszélyezteti a vízforrásokat, tönkretelheti a Magas-Andok lagúnáit és a biodiverzitást, és aggodalmakat vet fel a gazdálkodáshoz, az állattartáshoz és az emberi állományhoz elegendő, biztonságos és olcsó vízhez való hozzáféréssel kapcsolatban. A nagy volumenű bányászati tevékenység az 1990-es évek elején érték el Cajamarcát, jólétet és gazdasági fejlődést ígérve a régióknak. A valóság azonban azt mutatja, hogy a cajamarcai régió, amely húsz éve Peru harmadik leggazdagabb területe volt, mostanra a második leggazdagabb lett, itt a legmagasabb az analfabetizmus, a csecsemő- és gyermekágyi halandóság az országban.

¹ A Newmont Mining Corporation weboldala: www.newmont.com
² A Nemzeti Statisztikai Hivatal: Peru, május, 2011. május, www.inegi.gob.pe

PERU II.

“EXTRACTIVISMO” – A NEOLIBERÁLIS GAZDASÁGI MODELL

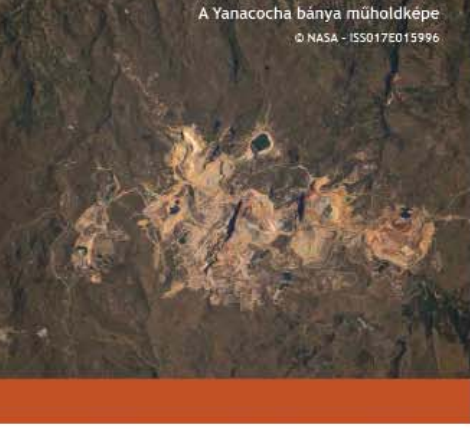
Az 1980-as és 90-es évek hitel- és pénzügyi válságai miatt Latin-Amerika gazdaságainak liberálisított és privatizáltnak kellett elkövetkezniük, és külföldi tőkét kellett bevonniuk. A nyersanyagárak emelkedése és a folyton növekvő ázsiai kereslet elősegítette az ásványkincsekben gazdag kontinens specializálódását. 2010-ben Latin-Amerika áruexportjának 75 százaléka ásványkincsek tették ki¹. A nyersanyagok (ásványok, szénhidrogén, erdőgazdálkodás, stb.) nagyarányú, főképp exportpiacokra irányuló kitermelése Latin-Amerikában „extractivismo” néven ismert. 2002 és 2012 között Peru évente 6 százalékkal nőtt, azonban az ásványi anyagok az export 60 százaléka tették ki 2011-ben². Ez az exportvezérelt növekedési modell a nemzeti gazdaságokat nagy mértékben függővé teszi a külföldi fogyasztástól, a nemzetközi piacok áringadozásaitól és a készárú importjától. Az exportpiacokon a nem hozzáadott értéket képviselő termékek túltengése az ország gazdaságának sokszínűségére és iparosodására rendkívül negatív hatást gyakorol.

¹ UNCTAD The State of Commodity Dependence 2012
² IMF Survey Magazine: Countries & Regions February 2013
³ Macroeconomía 2011, study elaborated for the Sociedad Nacional de Minería, Petróleo y Energía www.socnpe.org.pe

CAJAMARCA GAZDASÁGI KÖRNYEZETE

A Cajamarca régió helyi közösségei (1 520 000 lakos 2013-ban)³ főképp állattenyésztésből él, amely nagyban függ a víztől, a földtől és a legelőktől. A lakosság több mint kétharmada a mezőgazdaságból él. Bányászattal a terület aktív lakosságának csupán 1 százaléka foglalkozik⁴. Azonban a bányászattól származó legtöbb adóbevétele a központi kormányzathoz folyik be, anélkül, hogy a régió gazdasági fejlesztésére fordítanak. Ráadásul az 1990-es évek eleje óta a Minera Yanacocha több tizezer hold földet szerzett meg, és így a Cajamarca régió legfőbb földtulajdonosa lett. 2014 januárjára a Cajamarca terület egyharmadát adták ki bányászati koncesszióba⁵.

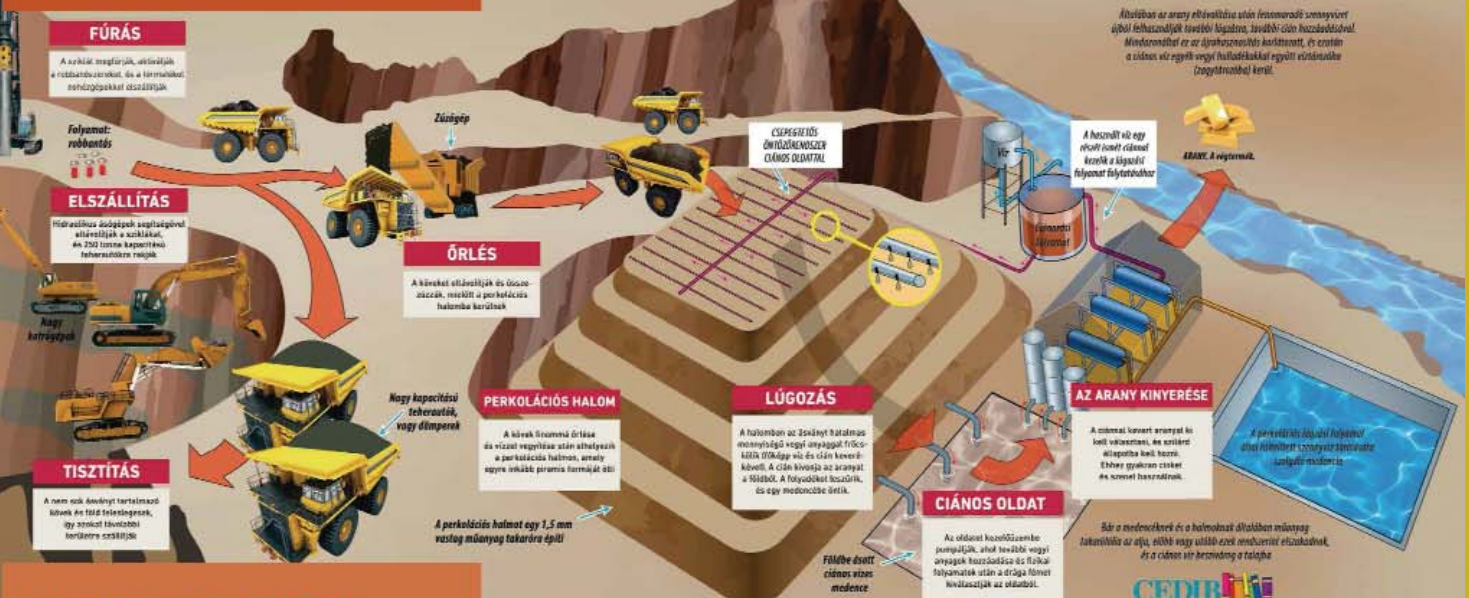
⁴ Instituto Nacional de Estadística e Informática Gobierno del Perú, 2013 www.inegi.gob.pe
⁵ Instituto Nacional de Estadística e Informática Gobierno del Perú, 2010 www.inegi.gob.pe
⁶ Instituto Geológico Minero y Metalúrgico INGEMMET Gobierno del Perú, 2014 www.ingemmet.gob.pe

PERU III.

YANACOCCHA: A VÍZ PROBLÉMÁJA

Az aranybányászás folyamata

A MINERA YANACOCCHA TÁRSADALMI FELELŐSÉGE?

A vízforrások csökkenése vagy eltűnése, a cián és a nehézfémek beszivárgása a talajvízbe, higany-szivárgás, és több mint ezer ember mérgezése, 35 ezer pisztráng pusztulása, az öntözőcsatorna szennyezése miatt a szarvasmarhák mérgezése... „Oszd meg, és uralkodj”, a állalat egy sor incidensért felelős, és szisztematikusan tagadják azokat, a panaszokat egyenként kezeli, és általában a bíróságon kívüli megegyezésre törekszik.

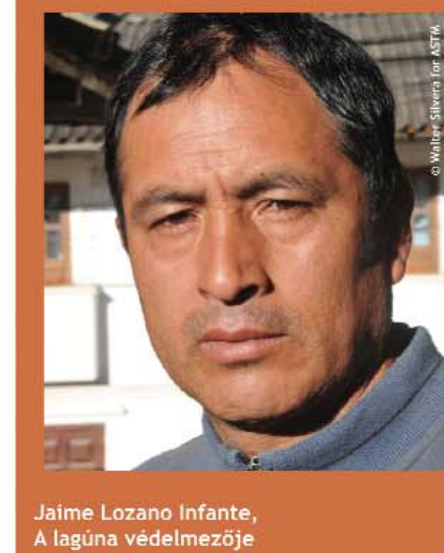
Az ásványi anyagok kitermelése egy olyan nyit rendszerű bányában, mint a Yanacocha, rendkívül mennyiségű vizet és hatalmas földterületet igényel. A vizet a bányák melletti folyókból és a lagúnákból nyerik, másodpercenként több ezer literes nagyságrendben. A bányászati műveletek során az ásványi anyagokat tartalmazó földet eltávolítják, és a föld felszínére hozzák. Amennyiben kapcsolatba kerül az esővízzel, akkor szennyező szulfidok szabadulnak fel, amelyek a folyók medencéjébe jutva megváltoztatják a felszíni vizek minőségét. Ráadásul az aranybányászatból származó szennyvíz általában egy sor toxikus vegyi anyagot tartalmaz. Az előbbieket jelentősen növeli a talajvízszennyezés kockázatát a meddőhányó-kidobási folyamat során keletkező szennyvízből kioldódó cián és nehézfém-oldatok beszivárgása. Cajamarca egyes részein a csapból szennyezett víz folyik, vagy rendszertelenül, naponta több órán át vízhiány tapasztalható. A víz hozzáférhetősége a Yanacocha bányában a műveletektől függ. Ennek ellenére a Conga projekt

hez végzett környezet tanulmány nem tartalmazott teljes hidrogeológiai tanulmányt, mindazonáltal a központi kormányzat az elemzést 2010-ben elfogadta. A döntés aggodalmat keltett, és felzúdulást okozott a kormányzat prioritásait, és a magánvállalatokhoz fűződő kapcsolatát illetően. A tönkretett lagúnák és folyók helyét épített víztározók vették át, ahonnan a vizet szivattyúzzák a lakosság számára. Mindazonáltal ezek technikai üzemeltetése a bányászati tevékenység megszűnése után kétségessé válik, így nem fenntartható.

PERU IV.

TÁRSADALMI MOBILIZÁCIÓ

MASSZÍV TÁRSADALMI TILTAKOZÁS A CONGA BERTÁRSZÁLÁS ELLEN

Amikor a perui kormány jóváhagyta a Conga beruházást 2010-ben, az széles körű társadalmi tiltakozást váltott ki, amely a tevékenységet átmenetileg leállította. 2011 novemberében több ezren gyűltek össze az El Perol lagúnánál. A lagúna olyan vízforrás, amely a Conga bányászati tevékenység következtében egy két kilométer széles és 700 méter mély nyitott tárnává válhat. A tiltakozók a beruházás leállítását követelték. Az időszak felgyűlészettsége ellenére a Conga területen tovább folytatták a bányászatot.

Jaime 40 éves középiskolai tanár Huanín faluból, és jól emlékszik azokra az ígéretek-re, hogy „jólét köszönt majd mindenikre a régióban”, amikor a Yanacocha beruházás elkezdődött. Azonban kilenc évnyi Amazónia perui vidékén végzett munka után nagyon sötét kepe alakult ki a társadalmi és környezeti konfliktusokról, a korrupció vezetőket be nem váltott ígéréteiről és a helyi lakosok körében tapasztalható hatalmas elégedetlenségről, amikor 2009-ben visszatért Cajamarcába. Ezután Jaime csatlakozott a lakosok egy csoportjához, akik jártak a városokból és falvakból, hogy felhívják a figyelmet a bányászati beruházások környezeti hatásaira. A társadalmi mozgalom egyre erősebb lett, ahogy a lakosság egyre több információt követelt, és a vállalat, illetve a rendfenntartó erők által ekövetett visszaélések

száma nőtt. 2011 őszén „A lagúna őrei” csoport állampolgárok ezreit mobilizálta a különböző tartományokból, és megfigyelőrendszert állított fel, hogy vedje a lagúnákat a bányászati vállaltól.

2011. november 29-én Jaime és más vezetők közzétették a rendőrség és az örök lakó közötti a Perol lagúna-nál, mikor a különleges erők rátámadtak a tábora környékezett, és lövedékekkel, 19 ember sebesítették meg, és két öreget elvitték nyoma-rekka tettek. Két hónappal később Jaime részt vett a Vízmenetben, amely Cajamarcából Limbora tartott 850 kilométeren keresztül, és 15 ezer ember gyűlt össze demonstrálni a főváros feletén. Bár a kormány semmibe veszi erőszaki tiltakozásokat, Jaime továbbra is küzd az ügyért az eljövendő generációk érdekében.

„A LAGÚNÁK ŐREI”

A helyi szervezetek tábort vertek a magasan fekvő Mamacocha és a Kék lagúnák mellett. Váltásban őrzik a Minera Yanacocha bányát, és védik a lagúnákat a vállalat lehetséges beavatkozásai ellen. A társadalmi mozgalom neve „A lagúnák őrei”, és továbbra is küzdenek a vízért.

PERU V.

ELNYOMÁS ÉS KRIMINALIZÁCIÓ

MÁXIMA CHAUPE KISEMMIZÉSE

Az elmúlt néhány évben Máxima Chaupét és családját a Minera Yanacocha és a Perui Állam folyamatosan fenyegeti és zaklatja. Máxima nem akarja feladni húsz éve a tulajdonában lévő otthonát, amely a Conga bányászati beruházás területén van. 2011 augusztusában a Minera Yanacocha biztonsági emberei és a perui rendőrség különleges erői betörték a Chaupa család panaszát a bánya ellen azonnal elutasították. A bánya Máxima ellen vádat emelt a bánya tulajdonának jogtalan eltulajdonításáért. Bár Máxima érvényes tulajdonjoggal rendelkezett, szabadságszétresztésre ítélték, és kártérítést kellett fizetnie a bányászati társaságnak. Az ítélet ellen fellebbeztek, és Máxima érdekében nagyszabású nemzetközi támogató kampány indult.

KRIMINALIZÁCIÓ

A hadsereg segítségét nyújtotta a rendőrségnek anélkül, hogy szükségállapotat rendelnének el.

ZSDOSRENDŐRSÉG

Mindezekon túl az új jogi szabályozás lehetővé teszi a Minera Yanacocha-hoz hasonló vállalatok számára, hogy katonákat és rendőröket fogadjanak fel, hogy egyenruhában és ideiglenes fejelettel viseljenek. Ennek következtében a helyiek szerint a fegyveres erők tagjai elfogultak, és emiatt a lakosok jogi bizonytalanságban érzik magukat. A tüntetések továbbra is brutálisan elnyomják.

HOGYAN BÁNUNK A FÖLD ÁSVÁNY-KINCSEIVEL?

Következtetések

I. SZÁMÚ KÖVETKEZTETÉS

A NYERSANYAGOK TÚLZOTT MÉRTÉKŰ FOGYASZTÁSA

2007-ben 66 milliárd tonna nyersanyagot termeltek ki világszerte. Ebbe beletartoznak az olyan ömlesztett anyagok, mint a homok és a kavics (a legnagyobb tömegben), a biomassa, mint a fa vagy a gabona, vagy a fosszilis energiahordozók, mint az olaj és az ásványok (Tükker és mtsai, 2014). A természeti kincsek fogyasztása kiugróan magas, és nem oszlik meg egyenlően:

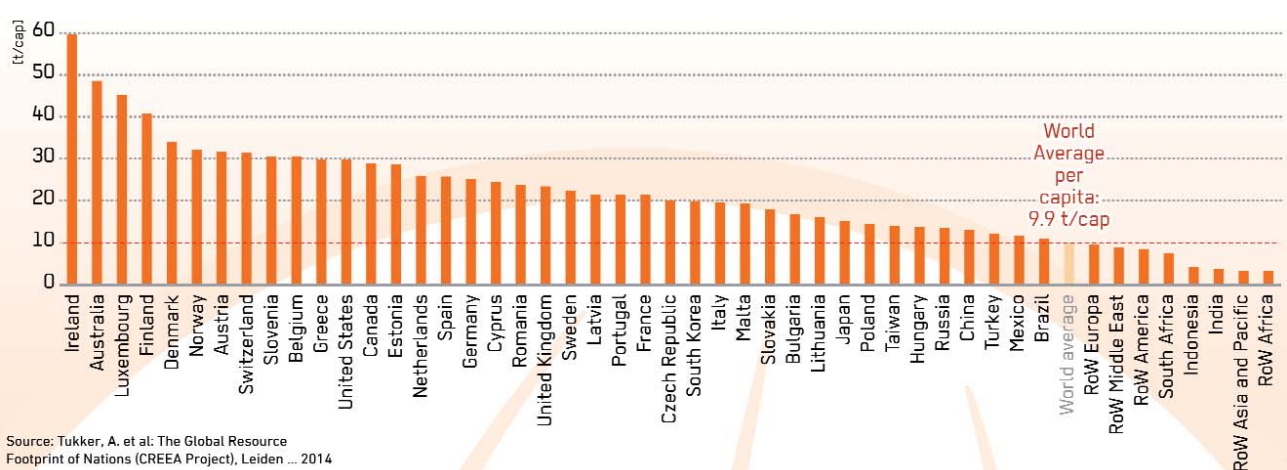
A GLOBÁLIS ERŐFORRÁSOK MÉG GYORSABB FOGYASZTÁSA

2014. augusztus 19-én volt a Túlélés Napja, az a nap, amikor az emberiség az adott évre kimerítette a természet forrásait. Mivel a természeti erőforrások fogytak, ez a dátum minden egyes évben mindig korábbra és ko-

rábbra kerül. Mig 1993-ban október 21. volt ez a dátum, 2003-ban szeptember 22-re, 2013-ban pedig augusztus 20-ára került. (www.footprintnetwork.org).

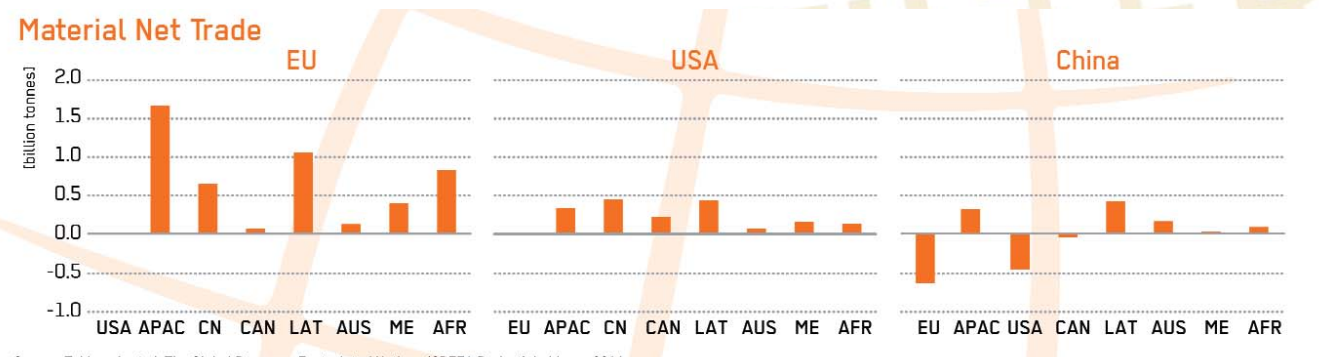
GRAFIKONOK

A táblázat az erőforrások egyenlőtlen fogyasztását mutatja 2007-ben, tonnában és lakosra számítva. A globális átlag 10 tonna körül volt, míg a leggazdagabb európai országokban 30 tonna körül járt (Írországban 2007-ben fennállás volt az építőiparban). Ez részben annak volt köszönhető, hogy sok országnak nagy mennyiségű készlete van az egy főre jutó erőforrásokból, míg másoknak kevesebb, mivel a gyarmati idők óta különösen az iparosodott országok megszerezték a világ természeti kincseinek nagy részét a piaci erőkön keresztül.

Az alábbi táblázat mutatja (milliárd tonnában) az EU, az USA és Kína nyersanyagmérlegét más országokhoz viszonyítva: az EU a mérleg szerint (import-export) körülbelül 1,6 milliárd tonnát importált ázsiai és csendes-óceáni

országokból (APAC országok, Kínát kivéve), 0,6 milliárd tonnát Kínából (CN), 1 milliárd tonnát Latin-Amerikából (LAT), 0,4 milliárd tonnát a Közel-Keletről (ME) és 0,8 milliárd tonnát Afrikából.

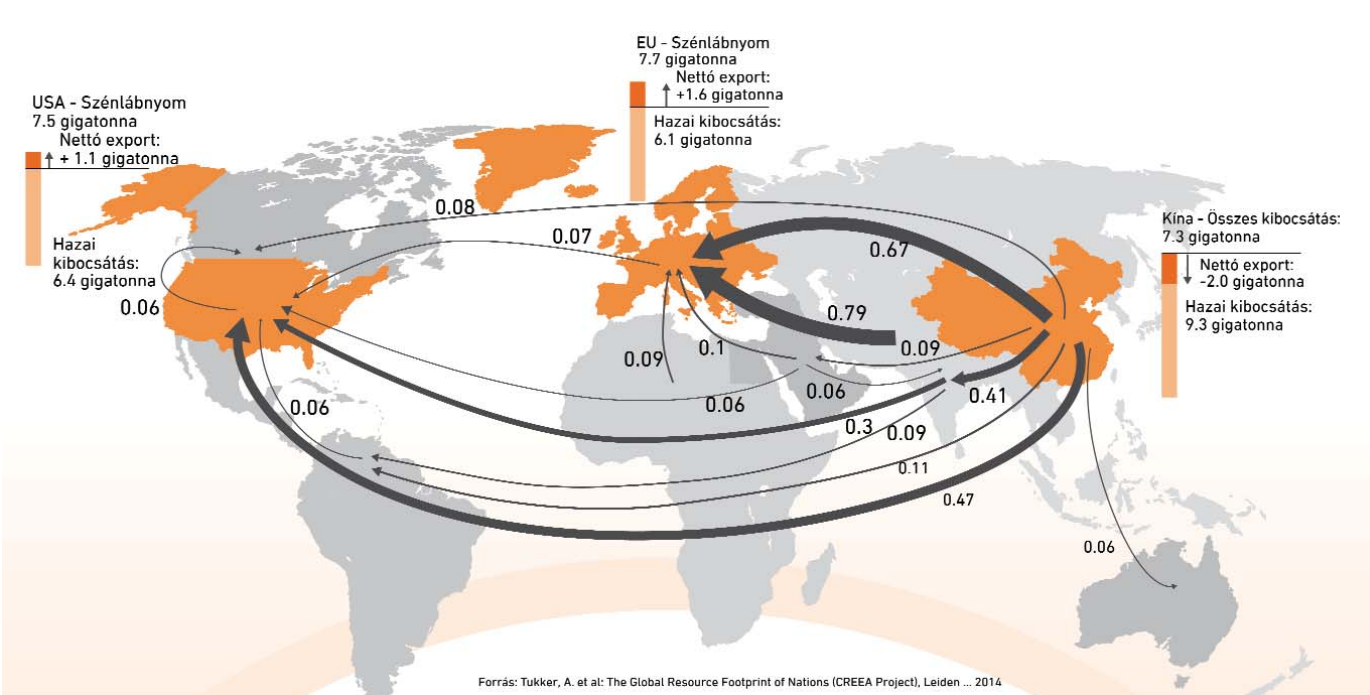

A Sri Lanka-i klimatológus, Muhan Munasinghe a manchesteri egyetemről így nyilatkozott (2011): „A fenntartható globális fejlődés csak akkor következhet be, mikor a leggazdagabb 1,2 milliárd ember szintén részt vesz ebben. Bár a Föld lakosságának csupán 20 százalékát teszik ki, az erőforrások 80 százalékát fogyasztják, és a károsanyag-kibocsátás 75 százalékáért felelősek. Az életstílusuk

szegénységet, klímaváltozást és forrásszegénységet eredményez.” Ez hívta életre a „Millenniumi fogyasztási célokat”, azaz a nyersanyag fogyasztásának korlátozását (www.millenniumconsumptiongoals.org).

II. SZÁMÚ KÖVETKEZTETÉS

SZÜRKE KIBOCSÁTÁSUNK

EU-15	CO2 kibocsátás (t/cap)	Fogyasztási keret (t/cap)	Különbség
EU-15	3.339	4.120	781
EU-27	720	702	-18
EU-12	4.059	4.823	764
OECD*	8.369	9.293	924
BRIC	10.254	8.368	-1.886
A világ többi része	6.195	6.393	198
Világszinten	28.877	28.877	0

Az üvegházhatású gázok kibocsátása jó indikátora ennek az egyenlőtlen fogyasztásnak, különösen a szürke vagy megtestesült kibocsátásnak, amely az importált áruk (minusz export) jellemzője; míg a kyotói számítási modell a termelői országok tulajdonítja az emissziót, a fogyasztó-orientált megközelítés annak az országnak, ahol a fogyasztásra sor kerül. Mivel az emisszió megjelenik az importált vagy exportált termékekben, ezért a módszer szerint számítva másik országba kerül az összes kibocsátásnak körülbelül egynegyede.

A fenti világtérkép a széndioxid alatti egyenértékű anyagok emisszió-áramlását mutatja millió tonnában, amely beépült a 2007-ben importált és exportált árukba. Az összes üvegházhatású gáz 38 gigatonna széndioxidnak felelt meg. Európában ez egynegyeddel magasabb volt (1,6 Gt), ha beleszámítjuk az importált (minusz exportált) áruk szürke kibocsátását. Ez főképp Kínából (0,67) és más ázsiai országokból (0,79) jött. Kína 2Gt széndioxid-egyenértékű gázt bocsátott ki, többet, mint amennyit importált, főképp Európának (0,67) és Észak-Amerikának (0,47) és más ázsiai országoknak (0,41).

A túlzott és nem egyenlően elosztott fogyasztásnak strukturális okai vannak, amelyek a gazdasági rendszerben gyökeresnek: „Gazdaságunk alapvető gonoszága, hogy arra kényszerít bennünket, hogy zsákmányoljuk ki a környezetet, és azután költsünk rengeteg pénzt annak helyrehozatalára. Túl sokat fogyasztunk mindenből. Egy farnadrág 32 kilogrammot fal fel a természetből – és ebbe még nem számítottuk bele a vizet. Egy autó előállításához 30 tonna anyagba kerül. (F. Schmidt-Bleek, in: Die Presse, Bécs, 08.16.14) „A probléma az, hogy a gazdasági modellünk nemcsak megengedi, hanem egyenesen tozódik abban, amit úgy nevezhetünk, hogy közösen, ingyen lovalogunk meg a természet határát. Hosszú távon ez kimeríti a természeti kincseket. Ez a megélhetésünket nehezebbé teszi. Mindaddig, amíg a politikai döntéshozók a világot csupán a gazdasági töké szemüvegén keresztül látják, az emberi, társadalmi és természeti tőkét erő kárral senki nem foglalkozik. Így a megfelelő irányba történő változtatás lehetetlen” (forrás: Chandran Nair, Hong Kong: Die Mutter allen Kapitals, in: Le Monde diplomatique 10457, 11.07.2014.).

III. SZÁMÚ KÖVETKEZTETÉS

A MULTINACIONÁLIS VÁLLALATOK SZEREPE

Ahogy láttuk, sem a piac láthatatlan keze, sem pedig a profit motivációja nem segíti elő a természeti erőforrások, a globális javak fenntartható felhasználását és az emberi jogok tiszteletben tartását. A legbefolyásosabb szereplők a multinacionális vállalatok, és így szükségünk van politikai szabályokra és irányelvekre a működésükhöz.

A legtöbb esetben nagyon kevés pénzt juttatnak vissza a bányászati régiókba és az országba, ahol bányásznak, azonban rengeteg mérget és hulladékot hagynak maguk után, miközben a kitermelt javakat exportálják. Tudják, hogyan kerüljék el az adófizetést az exportáló országban, és a nyereséget hogyan helyezik el adóparadisumokban. Emellett sok exportáló ország túl gyenge ahhoz, hogy érvényesítse a saját jogait a multinacionális vállalatokkal szemben helyben, és hajlamosak a korrupcióra mind a bányák környékén, mind pedig nemzeti szinten. Manapság sok vállalat önkéntes elkötelezi magát környezetvédelmi és társadalmi felelősségvállalási célok mellett. Mindazonáltal a gyakorlatban ezek a kötelezettségek csupán a vállalat imázsát hivatottak javítani, csak a kötelező minimális elnyőket produkálják.

A Kitermelőiparokra Vonatkozó Átláthatósági Kezdeményezés - Extractive Industries Transparency Initiative (EITI, www.eiti.org) - egy vállalatokból, kormányokból, befektetőkből, civil szervezetekből és nemzetközi szervezetekből álló konzorcium, melynek célja a természeti erőforrásokból származó jövedelmekkel kapcsolatos nyitottság és elszámoltatható gazdálkodás növelése, önkéntes alapon. A Publish What You Pay globális hálózat (www.publishwhatyoupay.org) szintén támogatja a kezdeményezést, szigorúbb jelentéstételi normákat követelve.

AJÁNLÁSOK

Az önkéntes vállalatok legyenek egységesek és kötelező érvényűek (az EU-n kívül is). Az érintett államok fogadják el és alkalmazzák a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 169. számú egyezményét. Az EU Bizottság fogadjon el irányelvet, amely a kitermelő vállalatokat arra kötelezi, hogy legyenek átláthatóak az EU-n kívülről érkező és oda irányuló kifizetésekkel kapcsolatban.

„Előreléptető megoldás lenne egy hatalmas adó az állam részéről a természeti kincsekhez való hozzáférése” (Chandran Nair, 2014)

„Emellett olyan árak kellene, amelyek tükrözik a valós költséget, amibe az adott termék került, beleszámítva a környezeti hatást. Ezeket teljes mértékben adókon keresztül lehet elérni.” (M.Munasinghe, 2011)

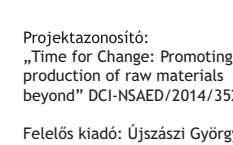
„A kormány képes megváltoztatni az adórendszer. Ki mondja, hogy a kormány javainak nagy részét a munkavállaló lakosság termelje ki? Sokkal kisebb adó kellene hogy terhelje a munkavégzést, és emelni kellene a ritka természeti kincsekre vonatkozó adókat.” (F. Schmidt-Bleek, 2014)

IV. SZÁMÚ KÖVETKEZTETÉS

MIT TEHETÜNK MINT ÁLLAMPOLGÁROK, FOGYASZTÓK ÉS VÁSÁRLÓK?

- Kevesebbet és lelkiismeretesebben fogyaszthatunk, előnyben részesítve a tartósabb termékeket. Nincs mindig szükségünk a legújabb modellre, ha az eszköz még a céljainknak megfelelő módon működik.
- Kevesebb hulladékot termelhetünk, és szétválogathatjuk azokat, hogy annyit lehessen újrafeldolgozni belőlük, amennyit csak lehet.
- Többet tudhatunk meg az általunk vásárolt termékek lábnyomáról, és csökkenthetjük az ökolábnymunkát.
- Friszen tarthatjuk ismereteinket olyan témákban, mint a konsumerizmus kritikája, és mint az olyan gazdasági modellek, amelyek inkább az anyagcikluson, mint a növekedésen alapulnak.
- Írhatunk a bankoknak és más intézményeknek, ahol pénz fektettünk be, és meggyőződhetünk arról, hogy nem finanszíroznak olyan projekteket, amelyek csorbítják a környezetvédelmi, munkavállalói vagy emberi jogokat, és a hasznát nem emberek vagy a környezet rovására érték el.
- Csatlakozhatunk civil szervezetekhez a környezetünkben, vagy politikai pártokhoz a fenntartható beszerzés érdekében, hogy kíméljük az erőforrásokat és ökológiai adóreformot vezessünk be.
- Pénzdománnyal támogathatjuk a civil szervezeteket, amelyek környezeti, munkavállalói és emberi jogokat védenek a bányászati beruházásokhoz kapcsolódóan. Időt is áldozhatunk szolidaritási akciókban való részvétellel és politikai mobilizációra való felhívásokra.

Projektazonosító: „Time for Change: Promoting Sustainable consumption and production of raw materials in the context of EYD 2015 and beyond” DC-NSAED/2014/032-275

Felelős kiadó: Újszászi Györgyi, Vedeget

Ez a dokumentum az Európai Unió támogatásával készült. A benne foglalt nézetek a Vedeget Egyesületéié, ezért semmiképpen sem tekinthetők az Európai Unió hivatalos állásfoglalásának.

További információ: www.vedegylet.hu

